

primljenom sa strane i zato su se teže rastajali od njega jer im je bio ne organski deo razvitka, nego model u koji su se veštački kalupili. Teže su zato podnosili samovolju i despotizam Milošev (i docnijih Miloša) nego što su to podnosili Srbi iz Srbije, navikli na još težu samovolju tursku; teže podnosili i neprosvećenost prilika jer su živeli u poređenju sa Austrijom, a Srbijanci u poređenju sa Turskom; teže su podnosili nesređenost privatnopravnih odnosa nego Srbijanci koji za tu sređenost pod Turcima nisu znali, sem po ostatku svojih prava u zbegu. "Donoseći svoje osobine, svoj mentalitet i svoje poglede na Srbiju i narod u njoj – kaže T. Đorđević za vreme kneza Miloša – oni nisu bili mnogo u volji primitivnim, ali krutim, trezvenim i prirodnim Srbijancima. Budući uz to elastični i umešni, oni su brzo uspevali u svojim karijerama i izazivali nenavist Srbijanaca koji su smatrali da su zvanja i karijere njihova privilegija."

Ta karakteristika, uz izmenjene uslove, psihološki stoji i danas u pogledu razlika istočnog i zapadnog čoveka beogradske životne orijentacije.

U času najveće pobede javlja se žalba za Srbijom.

Kad beogradski čovek, istočni tip kao pobednik pokazuje svoju najvišu meru samozatajenja, kad žrtvuje samostalnost Srbije, ime države, ime Srbina, počinje da se rađa u njemu njegovo najveće dosadanje iskušenje: da li ta najviša žrtva nije bila uzaludna kad može da bude i neshvaćena?

Sve što je bilo ranije, bilo je delo čoveka u žestokoj borbi i tu je najveći samopregor bio junački prirodan, izazvan žestinom boja. Ali samoodricanje sa Srbijom nije izvršeno ni u bici, ni u gladovanju. Imati svoju srednjovekovnu, potpuno suverenu, nikakvim okvirima i saživotom s drugima neograničenu državu, izgubiti je, posle stotinama godina spremati njeno vraćanje, vratiti je zaista, pa odmah, u istom času, naći višu ideju zbog koje će se rezultati borbe žrtvovati: to može biti džinovska snaga i sjajno istorijsko nadahnuće, a može isto tako biti i katastrofalna slabost, agonični preteški zamor. Najveći dokaz moći pregnuća i kobna istorijska promašenost. Da li je u tim časovima čovek najaktivnije beogradske orijentacije bio sa istorijom ili protiv nje? Pobedničko providenje ili bolest volje?